

Թռչունների տարօրինակ վարքը

*Անգլերենից թարգմանեց և կազմեց՝ Էրիկ Սահակյանը
<<Մխիթար Սեփաստացի>> կրթահամալիր, 8-րդ դասարան*

Ծովատառեխյան որորին անվանում են ծովային որոր: Նրանք ապրում են լճերի և գետերի մոտ, հազվադեպ են ծովափից շատ հեռանում: Որորները հետևում են նավերին, ոչ թե որ սիրում են ծովը կամ նավը, այլ որովհետև սիրում են ուտելիքի մնացորդները, որոնք մարդիկ գցում են ծովը: Որորները աղբ հավաքողներ են:

Շատ հաճախ որորները մնում են նավամատույցի կամ ափի շուրջը՝ ուտելիք որոնելու: Ուտելիք գտնելուն պես սկսում են ուտել: Նրանք սիրում են ուտել: Որորը ուտում է համարյա ամենի ինչ: Եթե սատկած ձուկ է լինում ափին, ապա այն այդտեղ երկար չի մնում: Որորները մտածում են, թե դա իրենց համար է եկել: Երբ ուրիշ որորներ տեսնում են, որ մի որոր իջնում է ինչ որ բանի հետևից, նրանք հետևում են իրենց ընկերոջը:

Նրանք սովորաբար կովում են ցանկացած փոքր բանի համար: Շուտով ոչինչ չի մնում ափին: Որորները մարդկանց լավ ընկերներն են, որովհետև օգնում են մաքրել ափը:

Երբեմն որորը խխունջ է գտնում ծովափին: Բայց նրանք իրենց կտուցով չեն կարողանում բացել խխունջը: Այդ պատճառով վերցնում են խխունջը և մեծ արագությանբ թռչում վեր: Երբ տեսնում են ժայռեր կամ խորդուբորդ ճանապարհ, վերևից գցում են խխունջը, որն էլ ջարդուփշուր է լինում ու բացվում: Դրանից հետո որորը իջնում է ցած: Նա գիտի՝ եթե արագ չիջնի ցած, ապա ուրիշ որոր կգտնի և կուտի խխունջը:

Կա տարօրինակ պատմություն որորների և նրանց ուտելիքի մասին: Կա տարվա մեջ մի ժամանակ, երբ որորներ շատ են անհանգստանում ուտելիքի մասին. երբ նրանք ունենում են ձագուկներ: Յուրաքանչյուր հասուն որոր իր կտուցին ունի կարմիր կետ: Ձագուկները դուրս գալով ձվից՝ սկսում են կտցահարել իրենց ծնողների կտուցի կարմիր կետը: Դա ազդանշան է, որպեսզի նա սկսի կերակրել ձագուկին:

Տարօրինակն այն է, որ ձագը չի սկսում ուտել, քանի դեռ չի գտել կարմիր կետը:

Եթե նա չգտնի կարմիր կետը, պարզապես սովամահ կլինի: Դու կարող ես փորձել կերակրել որորի ձագին: Բայց դու պետք է ցույց տաս նրան ինչ որ կարմիր բան:

Այն ժամանակ, երբ ձագը լքում է բույնը, նա այլևս չի անհանգստանում կարմիր կետի մասին: Նա թռչում է, որ օգնի մաքրել ծովափը:

Շատ թռչուններ կան, որոնք չեն
կարող թռչել, սակայն կիվին
միակն է, որը չունի թևեր:

Նրա փետուրները նույնպես տարօրինակ են: Դրանք նման են մազերի:
Փետուրների տակ թաքնված են երկու փոքր ուռուցքներ: Գուցե այդ ուռուցքները
շատ տարիներ առաջ եղել են թևեր: Կիվիները ապրում են գետնի տակ՝ ծառի
արմատների կողքին:

Նրանք փորում են ճեղքերը և ապրում են այնտեղ: Կիվին հավի չափ է, բայց իր չափսերի համեմատ ածում է աշխարհում ամենամեծ ձուն. այն մոտ վեց անգամ մեծ է հավի ձվից: Կիվին չի լքում իր գետնի տակի բույնը մինչև գիշեր:

Հետո դուրս է գալիս որսի, նրա ամենանախընտրած ոտելիքը որդերն են: Նրա երկար կտուցը հրաշալի գործիք է որդ որսալու համար: Կիվին շրջում է մթության մեջ և հոտոտում գետնի վրա: Նա դոփում է իր մեծ ոտքերով: Որդերը բարձրանում են վերև՝ տեսնելու, թե ինչ է կատարվում, իսկ կիվին որսում է նրանց:

Ցտեսություն, որդ:

Կիվիները հանդիպում են միայն Նոր Զելանդիայում: Ճիշտ է՝ նրանք գեղեցիկ չեն, բայց տարօրինակ թռչուններ են:

Էգ սիրամարգի սերը գրավելու համար արուն զարմանալի և հիասքանչ բաներ է անում: Նա բացում է իր երկար պոչի փետուրները՝ ինչպես մեծ հովհար:

Դա ամենանշանավոր տեսարանն է թռչունների աշխարհում:

Թվում է, թե արու սիրամարգը գիտի դա:

Նա դա անում է էգի համար՝ կանգնելով

ինչպես զինվոր: Վերջում ուշադրությունը ավարտվում է փոքր պարով:

Էգ սիրամարգը ձևացնում է, թե դա չի տեսել: Երկար ժամանակ նա նայում է ուրիշ տեղ: Բայց որոշ ժամանակ հետո գեղեցկությունը հաղթում է նրան: Սիրամարգին դասում են հավերի ընտանիքին: Նա գրավիչ է, բայց հավը ավելի օգտակար է: Փաստորեն, հավը աշխարհի ամենաօգտակար թռչունն է: Բայց սրա մասին ավելի լավ է սիրամարգին չասել:

Ավազակ թռչուն

Չկա մեկը, ով սիրում է շամփրուկին:

Նա փոքր թռչուն է՝ կեռ կտուցով, աչքերի շուրջը ունի սև փետուրներ: Այս ամենը նրան ավազակի է նմանեցնում:

Նրա գործերը նույնպես նման են ավազակության: Նա նստում է և սպասում մկանը, գորտին, օձին կամ այլ թռչունի: Ամեն ինչ ախորժեղի է նրա համար, նույնիսկ՝ իր նման ուրիշ շամփրուկներ: Նա հարվածում է իր սուր կտուցով և գցում է զոհին գետնին:

Հետո շամփրուկը անում է մի շատ տարօրինակ բան: Նա վերցնում է զոհին իր կտուցով և թռնում է փշոտ թփերի վրա: Եթե չկան փշոտ թփեր, ապա նա դա անում է փշոտ մետաղալարերի վրա:

Նա միշտ կախում է իր որսը այնպես, ինչպես մսագործն է կախում միսը:
Ահա թե ինչու են նրան մեկ-մեկ ասում մսագործ թռչուն: Մսագործ թռչունը
հաճախ ուտում է իր կախած ուտելիքը, բայց հաճախ էլ թողնում է կախված
ուտելիքը և գնում այլ զոհեր փնտրելու: Գուցե, նա ցանկանում է, որ միշտ
շատ ուտելիք լինի իր՝ մսագործի խանութում:

Պինգվինը զվարճալի է և ընկերասեր: Նրա փետուրները սև և սպիտակ են:

Թվում է, թե նա հագել է փոքրիկ սև կոստյում և սպիտակ վերնաշապիկ: Նա կանգնում է ուղիղ իր կարճ ոտքերի վրա, նման է փոքրիկ մարդու՝ ամբողջովին հագնված: Բոլոր պինգվինները փոքր չեն, կան նաև մեծերը՝ կայսրական պինգվինները: Նրանք կարող է ունենալ 120սմ հասակ: Կայսրական պինգվինները ապրում են Հյուսիսային բևեռում՝ մարդկանից շատ-շատ հեռու: Այնտեղ միշտ ցուրտ է: Կայսրական պինգվինները երբեք չեն դիպչել չոր հողին: Նրանք միշտ սառույցի և ձյան վրա են կամ սառը ջրի մեջ:

Հրաշալի տեսարան է, երբ պինգվինները հերթով սահում են սառույցի վրայով: Նրանք սովորաբար օրորվելով երկար քայլում են իրար հետևից: Ժամանակ առ ժամանակ նրանք ընկնում են գետնին՝ փորի վրա և հրում են իրենք իրենց՝ ոտքով ուժ տալով: Նրանք կարող են գնալ անձայն, բայց արագ, սահում են սառույցի վրայով՝ ինչպես սահնակը: Դա պետք է, որ գվարճալի լինի:

Ձմռանը հարավային բևեռում գիշերները երկար են և մութ: Արևը չի շողում կես տարի: Սա այն պահն է, երբ մայր պինգվինը ձու է ածում: Կայսրական պինգվինները բույն չեն ունենում: Ձուն պահվում է հոր ոտքերի վրա: Նա պաշտպանում է այն սառույցի վրա սառելուց: Նա չի լքում ձուն նույնիսկ մեկ վայրկյան: Հոր տաք փետուրները ծածկում են ձուն բրդյա վերմակի նման: Երկու ամիս նա այդպես պահում է ձուն: Աշխարհի ամենացուրտ քամիները փչում են նրա կողքին: Բայց հայր պինգվինը չի շարժվում և չի ուտում:

Երկու ամիս հետո ձագը դուրս է գալիս ձվից և նրան սկսում է խնամել մայր-պինգվինը: Այդ ժամանակ սոված հայրը կարող է ուտելու որևէ բան ման գալ: Շուտով փոքրիկ պինգվինը կարողանում է քայլել: Այդ ժամանակ բոլոր ծնողները իրենց երեխաներին հավաքում են մի մեծ մանկապարտեզում: Մեծ պինգվինները կանգնում են ձագերի շուրջը: Նրանք պինգվիններից ստեղծում են ցանկապատ: Այսպես նրանք պահպանում են իրենց ձագերին ձնից, քամուց և թշնամիներից:

Փոքր պինգվինները երբեք չեն սովորում թռչել: Պինգվինների թևերը չափազանց փոքր են: Բայց պինգվինները հրաշալի լողորդներ են: Եվ նրանց թևերը օգնում են լողանալուն: Նրանք սիրում են սառը ծովը:

Կոլիբրին միակ թռչունն է, որ կարողանում է հետ թռչել: Նա կարող է թռչնել ուղիղ դեպի վերև, ներքև, ինչպես նաև թեք՝ կողքի վրա: Նա կարողանում է նաև գլխիվայր թռչնել: :

Բայց ամենատարօրինակն այն է, որ կարողանում է թռչել առանց տեղից շարժվելու, այս կերպ է կոլիբրին կեր հայթայթում: Նա նման է փոքրիկ ուղղաթիռի: Կոլիբրին աշխարհի ամենափոքր թռչունն է: Կան կոլիբրիի շատ տեսակներ և բոլորն էլ շատ գեղեցիկ են: Չնայած նրանք փոքր են, բայց շատ քաջ են: Թվում է՝ թե կոլիբրին գիտի, որ իր թշնամին չի կարող բռնել իրեն: Նա կռվում է բոլորի հետ, կարող է վախեցնել նույնիսկ անտառային ճուռակին: Կոլիբրին օրվա մեջ ուտում է 50 կամ 60 անգամ: Նա թռչում է ծաղկից ծաղիկ և խրում է իր երկար կտուցը ծաղկի մեջ՝ կումերով խմելով նեկտարը:

Այս փոքրիկ թռչունը իր ուժն ու էներգիան ստանում է նեկտարի շաքարից: Ձմեռվա համար Կարմրակոկորդ կոլիբրին պատրաստվում է զարմանալի ճամփորդության՝ չվելով դեպի հարավային երկրներ: Նախ սկսում է շատ ուտել և պահեստավորում է ճարպ: Երբ ամբողջովին ճարպակալում է, հեռանում է իր տնից: Կոլիբրին թռչում է 805 կմ ցամաքի և օվկիանոսի վրայով և հասնում տաք վայրեր:

Ոչ մեկ չգիտի, թե ինչպես է այդ փոքր թռչունը առանց ուտելիքի և հանգստի թռչում այդքան հեռու: Բայց նա ամեն տարի կատարում է այդ ճամփորդությունը դեպի տաք երկեր և ամեն անգամ վերադառնում է հետ՝ իր ծննդավայր: Ավելի մեծ թռչունը կարողանում է թռչել ավելի հեռու:

Սուտակե կոկորդը ավելի քիչ է, քան երեք մատնաչափ երկարությունը: Մեր ընկեր ջայլամը ամենամեծ թռչունն է: Նա լավ քայլող է և հրաշալի վագող, բայց չի կարողանում թռչել: Դա տարօրինակ է, որ շատ ավելի փոքրիկ թռչունը կարողանում է թռչել ամենուր: Կոլիբրին չի կարող քայլել, բայց դրա կարիքը չկա էլ, քանի որ նա արագություն ստանում է իր հրաշալի թևերի միջոցով:

Աֆրիկայի խոտապատ ավազե տարածքներում ապրում է աշխարհի ամենամեծ թռչունը: Այդ թռչունը ջայլամն է: Ջայլամը կարող է ունենալ 2.8մ հասակ և կշռել 145կգ: Ունեն երկար պարանոց և ուժեղ ոտքեր: Դրանք տարօրինակ թռչուններ են. աշխարհի ամենամեծ թռչունը չի կարողանում թռչել:

Ձեքրաները և անտելոպաները սիրում են քայլել ջայլամի հետ: Ջայլամը շատ քարձրահասակ է, այդ պատճառով էլ շուտ է նկատում թշնամիներին: Երբ ջայլամը տեսնում է թշնամուն, սկսում է վազել: Սա հուշում է ջայլամի կողքին գտնվող զեքրերին և անտելոպաներին, որ թշնամին մոտ է: Ջայլամը շատ արագավազ է: Թշնամին որքան էլ ուժեղ լինի, երբեք չի բռնի ջայլամին, եթե նա չօգտագործի տարօրինակ հնարքներ: Հաճախ նա վազում է մեծ շրջանագծով: Եթե նրան բռնեն, ապա նա կկռվի: Նա կռվում է իր ոտքերով, ոտքի մեկ հարվածով կարող է սպանել թշնամուն:

Ջայլամները չեն կռվում իրենց ընկերների՝ զեքրաների և անտելոպաների հետ: Վերջիններս արածելիս՝ վախեցնում են մանր կենդանիներին և միջատներին, որոնց էլ նկատում և ուտում է ջայլամը:

Էգ ջայլամը այդքան բարձրահասակ չէ, ինչպես արուն, ու ավելի քիչ գրավիչ է: Նա ավազի պես մոխրագույն է: Նրա գույնը օգնում է չերևալ, երբ ավազի վրա թուխս է նստած: Շատ ջայլամներ տարեց տարի օգտագործում են նույն բույնը:

Մեկ բնում կարող է լինել ջայլամի մինչև 20 հսկայական ձու: Էգ ջայլամը ձվերի վրա թուխս է նստում ցերեկը, իսկ գիշերը արու ջայլամն է նստում:

Կա պատմություն ջայլամների մասին, իբր նրանք իրենց գլուխը թաղում են ավազի մեջ, որպեսզի թաքնվեն թշնամիներից:

Ջայլամները երբեք նման հիմարություն չեն անում: Իրականում նրանք գլուխը դնում են ավազի վրա, որպեսզի հանգստանան: Այդ ժամանակ նրանք չեն տեսնում մոտեցող թշնամուն, բայց գուցե նրանք հույս ունեն, որ թշնամին էլ չի տեսնում իրենց:

Բվերը թվում են իմաստուն, հասկացող, բայց իրականում այդպես չէ: Կան բվերի տարբեր տեսակներ: Դրանք կարող են լինել փոքր, ինչպես ճնճղուկը և մեծ, ինչպես աքլորը: Մեծ կամ փոքր բոլոր բվերը ունեն սուր, կոր ճանկեր՝ զոհին որսելու համար և ուժեղ, կեռ կտուց՝ որսը պատառոտելու համար: Նրանց բնությունից տրված է հզոր որսորդ լինելը:

Բվերը հիմնականում գիշերային կամ մթնշաղային որսորդներ են:

Նրանք որսում և ուտում են շատ տարբեր կենդանիներ՝ կաթնասուններ,
թռչուններ, միջատներ: Բվերը կարող են տեսնել և լսել փոքրագույն արարածների:
Ընդ որում, կարողանում են տեսնել և լսել թե ցերեկը, և թե գիշերը: Բվերը
օգտագործում են իրենց աչքերն ու ականջները մթության մեջ՝ գիշերը որս անելու
ժամանակ: Նրանք գրեթե երբեք չեն վրիպում:

Քանի որ սնվում են այլ կենդանիներով,
նրանց փետուրներից տհաճ հոտ է գալիս:
Գիշերը բվերը շատ թեթև և անձայն են
թռչում: Նրանք ունեն ևս մեկ տարօրինակ
բան՝ փետուրները: Բվերը փետուրները
կարող են բարձրացնել վերև՝ ունենալով
կրկնակի մեծ տեսք: Նրանք այդպես
անում են, որպեսզի տեսանելի լինեն
իրենց զուգընկերների համար, կամ էլ
բնին մոտ եկած թշնամիներին
վախեցնելու համար: Այդպես ցցված
փետուրներով բուն շատ տարօրինակ և
ծիծաղելի տեսք ունի:

Բվի աչքերը կարող են տեսնել միայն ուղիղ առաջ, իսկ կողքերը տեսնելու համար նա ստիպված է շրջել գլուխը: Նա մինչև 270 աստիճան պտտում է գլուխը: Թվում է, թե նրա գլուխն ամբողջությամբ պտտվում է վերևից ներքև: Բվերի տարբեր տեսակներ արձակում են տարբեր ձայներ: Բայց նրանց լավագույն ձայնը հու-հուն է:

Ո՞վ է ցանկանում բու լինել:

Հարավային Ամերիկայում հանդիպող այս թռչունին տեղաբնակներն անվանում են Գուախառո: Այս թռչունը սիրում է մթություն: Նա պատրաստում է իր բույնը ամենամութ քարանձավի մեջ: Չղջիկները քարանձավում ապրում են նրա հետ միասին: Հարյուրավոր գուախառոններ և չղջիկներ մութ քարանձավում թռչում են միասին: Նրանք երբեք չեն բախվում ինչ որ բանի:

Ինչպես և չղջիկները, գուախառոն նունպես կարող է արձակել ուլտրաձայն: Այս ձայնը նման է տկտկոցի: Այս ձայնը հանդիպելով տարբեր առարկաների՝ ստեղծում է տարբեր արձագանքներ: Լսելով այդ արձագանքը՝ գուախառոնները և չղջիկները հասկանում են, թե ինչ կա իրենց առջևում:

Հենց արևը մայր է մտնում, գուախառոտները դուրս են գալիս իրենց քարանձավներից և մտնում անտառ: Նրանք ուտում են մրգեր և ընկույզներ: Նրանք բուսայուղերով հարուստ ընկույզ շատ են ուտում, ահա թե ինչու են նրանց անգլերեն անվանում «Oilbird»: Գուախառոտ կարող է թռչել կիլոմետրեր՝ սնունդ հայթայթելու համար: Ժամանակ առ ժամանակ նա թռչում է 50 կիլոմետրից ավելի հեռու: Բայց նա գիտի, որ պետք է արևածագից առաջ վերադառնա տուն:

Եվրոպական կկունն այն թռչուններից է, որն իր անունը ստացել է ձայնի համար:
Երբ դու լսում ես «կուկու- կուկու», գիտես՝ ով է այս ձայնն արձակում: Բայց կկունն
կարող է փոխել իր ձայնը և թռիչքի ձևը՝ շփոթեցնելով քեզ:

Այս ամենի մեջ տարօրինակն այն է, որ նա կարողանում է հիմարացնել ուրիշ թռչունների: Էգ կկուն իր ձվերը դնում է ուրիշ թռչունների բնում: Նա ընտրում է այն թռչունի բույնը, որի ձվերը նման են իր ձվերին: Եվ ածում է իր ձուն այդ բնում, որից հետո ընդմիջտ հեռանում է: Խեղճ թռչունը մեծացնում է կկվի ձագերին: Կկվի ձագը դուրս է գալիս բնից, նա միշտ մեծ է լինում բնում եղած ձագերից: Նա կարող է մեծանալ ավելի շատ, քան իր վրա թուխս նստած թռչունն է: Թխսկանը մտածելով, թե դա իր ձագն է, կերակրում է կկվի ձագին:

Փոքր կկուն սովորում է թռչել և լքում է բույնը: Նա գնում է ծանոթանալու ուրիշ կկունների հետ, որոնք կարող են լինել հարյուրավոր կիլոմետրեր հեռու: Բայց երիտասարդ կկուն գտնում է նրանց:

Սա յուրօրինակ երևույթ է թռչունների աշխարհում:

Դու ցանկանո՞ւմ ես լսել շատ տարբեր թռչունների ձայներ: Դե՛ գնանք, գտնենք ծաղրասարյակին: Այս թռչունը հանդիպում է Ամերիկայում: Նա կարող է երգել և՛ իր սեփական գեղեցիկ երգը և՛ ուրիշ թռչունների երգեր: Նա կարողանում է նմանակել շատ տարբեր ձայներ՝ նույնիսկ շան հաչոցը կամ ոստիկանի սուլոցը: Նա հաճախ կրկնօրինակում է բոլոր ձայները՝ մեկը մյուսի հետևից:

Գուցե, դա նրա համար միջոց է ասելու. «Լսե՛ք ծաղրասարյակին»:

Այսպիսին է նաև մեզ մոտ հանդիպող Սովորական Սարյակը:

Ծաղրասարյակը կրկնօրինակում է ուրիշ թռչունների ձայներն ու երգերը, իսկ մունահ կոչվող թռչունը սիրում է կրկնօրինակել մարդկանց բառերը: Սովորական մունահը ապրում է Հնդկաստանում:

Մինչև մարդկանց հետ ծանոթանալը՝ նրանք արձակում են ծիծաղի ու սուլոցի նման խելահեղ ձայներ: Մունահը կարողանում է սովորել խոսել ավելի լավ, քան թուրքակր: Եթե դու փնտրում ես թռչուն, որը քեզ կպատասխանի, ապա գտիր մունահին և ասա՝ բարև, մունահ:

Դու կարո՞ղ ես հավատալ, որ թռչունը կարող է տուն պատրաստել: Բայց այդպիսի թռչուն կա: Երբ Նոր Գվինեայում հետազոտողները առաջին անգամ տեսան այս տները, նրանք մտածեցին, որ երեխայի պատրաստած տներ են: Բայց այս կառույցների հեղինակը մի փոքրիկ թռչնակ է, որին կանվանենք թռչնակ-շինարար: Ի՛նչ հրաշալի տաղավարներ են այս թռչունները կառուցում: Կան տարբեր տեսակների թռչնակ-շինարարներ: Նրանք պատրաստում են տարբեր տաղավարներ: Թռչնակ-շինարարի մի տեսակը պատրաստում է մամռե այգի ծառի շուրջը: Նա պատրաստում է տունը մանր ճյուղերից, փայտերից և մամուռից:

Երբեմն տնակը կարող է ունենալ 2 մետր բարձրություն: Նա ցանկանում է, որ իր տունը և այգին լինեն գրավիչ, հատապտուղներից, քարերից, խեցիներից և ծաղիկներից պատրաստում է փոքր կույտեր: Երբ ծաղիկները չորանում են, նա նետում է դրանք դուրս՝ բերելով թարմը:

Թռչնակ-շինարարը սիրում է, որ ամեն ինչ լինի գեղեցիկ: Լինում է, երբ նրանք գողանում են ուրիշ թռչունի տաղավարից:

Կապույտ թռչնակ-շինարարը սկսում է տաղավարը փայլատ ճյուղերի հետ: Իր տնակի մեջտեղում նա կառուցում է երկու պատ: Կապույտ թռչնակը ցանկանում է, որ իր տաղավարը լինի գեղեցիկ: Նրա միտքն այն է, որ ինչքան շատ կապույտ, այնքան գեղեցիկ:

Նա փնտրում է կապույտ ծաղիկներ, կապույտ փետուրներ, խեցիներ և հատապտուղներ: Նրա տան մեջ ամենուր գերիշխում է կապույտը: Ամենազարմանալին այս ամենի մեջ այն է, որ նա կարող տաղավարը ներկել կապույտ գույնով: Նա գույնը պատրաստում է կապույտ հատապտուղների հյութից: Որպես վրձին օգտագործում է ծառի կեղևը: Նրա տան կառուցումը կարող է տևել ամիսներ: Նա ցանկանում է դա ցույց տալ էգին:

Երբ էգը գալիս է, նա դադարեցնում է տուն կառուցելը և սկսում է պարել էգի համար: Հետո գալիս է էգը, տունը հավանելու դեպքում մնում է ու ապրում: Բայց նա այդ տունը երբեք չի օգտագործում որպես բույն, քանի որ այն տեսանելի է գիշատիչների համար: Երբ գալիս է թուխս նստելու ժամանակը՝ հեռանում է: Էգը իր ձագերի համար բույնը ինքնուրույն է կառուցում: Նրա ամուսինը հրաշալի կառուցող է, բայց չի կարող օգնել նրան. նույնիսկ չի իմանում, որ դրանք իր ձագերն են: Նա հոգ է տանում իր հաջորդ տան մասին:

Սուզահավը ամենալավ լող տվող թռչունն է: Նա կարող է լողալ շատ արագ, խորը սուզվել: Մնում է ջրի տակ ավելի երկար, քան մեկ ուրիշ թռչուն: Սուզահավի ոտքերն իրարից հեռու են, դա օգնում է թռչունին, երբ նա լողում է: Սուզահավը նաև լավ թռչում է: Նա մեկ րոպեում կարող է թռչել մեկ ու կես կիլոմետր: Բայց քանի որ ծանր թռչուն է, դժվարությամբ է բարձրանում օդ: Նա չի կարողանում միանգամից պոկվել գետնից: Ինքնաթիռի նման նա արագություն է հավաքում գետնի վրա, որպեսզի կարողանա օդ բարձրանալ: Այդ պատճառով սուզահավը երկար վազում է ջրի վրայով, երբեմն վազում է 300-400 մետր:

Վայրեջքը նույնպես դժվար է ստացվում: Նա ջրի վրա չի կարող իջնել մեղմորեն:
Իջնում է մեծ շլմփոցով: Սուզահավերը ամենից շատ սիրում են ջրում լինել:
Նրանք դժվարությամբ են քայլում և գետնի վրա կանգնում:
Բայց սուզահավերը ստիպված են ջրից դուրս գալ, քանի որ պետք է ձու ածեն և
թուխս նստեն: Նրանք հյուսում են իրենց բույնը գետնի վրա:
Ձվից դուրս գալուց անմիջապես հետո ձագուկները ծնողների հետ մտնում են
ջուրը: Նրանք ձագերին լողալ են սովորեցնում:

Սկզբում փոքր սուզահավերը նստում են
իրենց ծնողների մեջքին, հետո ծնողները
դանդաղ սուզվում են ջրի տակ: Շուտով
փոքր ձագերը սովորում են ինքնուրույն
լողալ:

Մեկ տարօրինակ բան կա սուզահավերի մեջ: Դա նրանց ճիչն է: Այդ ձայնը նման է օգնության սարսափելի կանչին կամ հելոուինի ուրվականի ձայնին. շատ վախենալու ձայն է: Այդ ձայնի պատճառով է նա ստացել անգլերեն անվանումը «Loon», որը «Lunatic» բառի կրճատ ձևն է և նշանակում է խելագար: Կա հին ասացվածք՝ «խելագար՝ ինչպես սուզահավը»:

Կան տարբեր տեսակի թռչունների բներ: Բայց ամենատարօրինակ բույնը թռչուն-
ոնգեղջյուրինն է: Նրանց զույգը փնտրում է փչակով ծառ: Թռչուն-ոնգեղջյուրի էգը
մտնում է փչակի մեջ, իսկ արուն դրսից գաջում է փչակի անցքը: Նրանք գաջը
պատրաստում են ցեխից: Դա շատ տարօրինակ է:

Նրանք թողնում են մի փոքր անցք, բայց այն բավական է, որպեսզի արուն կերակրի էգին: Արուն կերակրում է էգին, քանի դեռ էգը նստած է ձվերի վրա: Ոչ ոք չի կարող վնասել էգին կամ ձվերը, եթե նրա բույնը կնքված է: Փոքր թռչուն-նոգեղջյուրները դուրս են գալիս ձվերից և հայրիկը կերակրում է նորաստեղծ ընտանիքին: Նրա պոչը մաշվում է ծառին

դիպչելուց: Նա հոգնած է և նիհարած: Երկու կամ երեք ամիս հետո, երբ ձագերը բավականին մեծ են լինում, մայրը կոտորում է փչակի պատը և դուրս է գալիս: Նա ճարպոտել է և փոխել իր հին փետուրները, փայտացել է երկար ժամանակ փոքր տարածքում նստելուց: Նա իր վրա է վերցնում ձագերին կերակրելու պարտականությունը: Դժվար է հավատալ, որ գալու է ժամանակը, և ձագերը գաջելու են փչակը ինքնուրույն՝ առանց մոր: Նա ուրախ է, որ դրսում է:

Այս փոքրիկ թռչունին, որն ապրում է Աֆրիկայում, անվանում են մեղրի հետախույզ: Նա միշտ այն կենդանիների կամ մարդկանց ուշադրության կենտրոնում է, ովքեր ցանկացել են մեղր ուտել: Աֆրիկացիները գիտեն դա: Երբ աֆրիկացիները ցանկանում են մեղր ուտել, փնտրում են մեղրակեր թռչնակին: Նա միշտ ուղեկցում է մարդկանց դեպի մեղունների փեթակը: Մեղրակերը հենց տեսնում է որսորդին, նրան սկսում է ուղղորդել դեպի փչակը: Որսորդը հետևում է, որքան կարողանում է: Եթե նա դանդաղում է, թռչունը սպասում է՝ կանչելով ավելի բարձր:

Մեղրակերը շատ լավ ուղեկցորդ է: Նա թռչում և կանչում է՝ թույլ տալով որսորդին գնալ ճիշտ ուղղությամբ: Երբ վերջապես նրանք հասնում են փեթակին, մեղվակեր թռչնակը սպասում է՝ նստելով ծառի վրա: Ու, քանի որ թռչնակը չի կարողանում մեղրամոմ վերցնել, այդ պատճառով էլ մարդկանց և կենդանիներին բերում է այդտեղ: Տարօրինակն այն է, որ նրան փեթակից մեղրամոմն է հարկավոր, մի բան, որը չի հետաքրքրում մարդկանց և կենդանիներին. նրանք մեղր են ուզում: Այսպիսով՝ երկուսն էլ ստանում են իրենց ուզածը:

Եթե դու դիտես փայտփորիկին անտառում,
ապա կնկատես, որ նա թխթխկացնում է ծառին:
Եթե նա կանգ է առնում՝ գլուխը թեքելով ուրիշ
կողմի վրա, ուրեմն՝ լսում է: Նա լսում է ծառի
միջի միջատների ձայները: Եթե նա լսում է ինչ
որ բան, ապա հենվում է իր ամուր պոչի վրա և
սկսում է «ռատ-ա-տատ-տատ»: Նա ծակում է իր
սուր կտուցով՝ փոքրիկ անցք բացելով ծառի մեջ:
Նա անցքի միջով անցկացնում է իր կաշուն
լեզուն և այնտեղից դուրս քաշում միջատներին:
Չկա աշխարհում մեկ ուրիշ թռչուն, որը
կարողանա օգտագործել իր գլուխը որպես
մուրձ: Ոչ մի ուրիշ թռչուն չունի այդքան բարդ
գլխի կառուցվածք:

Փայտփորիկի կտուցը մուրճ չէ միայն միջատին գտնելու համար: Դա նաև փայտփորիկի խոսելու եղանակն է: Նա ունի ձայն: Բայց սովորաբար մուրճի նման հարվածում է չոր գերանների վրա, որ ուրիշ փայտփորիկներն իմանան՝ ինքն այստեղ է: Նա քեզ նույնպես կտեղեկացնի, որ այստեղ է: Գնանք տեսնենք նրան: Նա կարող է մեծ անցք փորել ծառի մեջ, որը էգ և արու փայտփորիկները օգտագործում են որպես բույն: Նրանք իրենց բույնը ներսից պատում են տաշեղներով: Այնտեղ բազմանում և շատանում են փոքր փայտփորիկները: Փայտփորիկի բները շատ են սիրում օգտագործել նաև անտառի մյուս փոքրիկ բնակիչները:

Եթե դու ապրում ես քաղաքում՝ հավանաբար տեսած կլինես աղունիկի: Դու այգում կարող ես կերակրել նրանց աղի-բուդիով: Աղավնիները մարդկանց հետ ապրել են դեռ 5000 տարի առաջ: Սկզբում մարդիկ օգտագործել են նրանց որպես ուտելիք: Հետո մարդիկ նկատեցին աղավնիների տարօրինակ հատկությունները. նրանք հետ են վերադառնում: Սա մարդուն միտք հուշեց. գուցե աղավնիները կկարողան նամակներ տանել ու բերել: Շատ ու շատ աղավնիների վարժեցրել են: Այս վարժեցված աղավնիներին անվանում էին տուն վերադարձող աղավնիներ:

Նամակ տանող աղավնիները նամակը տանում էին փոքր խողովակով: Խողովակը տեղադրվում էր թռչունի ոտքին:

Ռադիոից առաջ նամակ տանող աղավնիները ամենաշատը օգտագործվել են պատերազմի ժամանակ: Աղավնիները կարող են թռչել կրակի և ծխի միջով, կարող են թռչել ամենուր: Որոշ աղավնիներ պատերազմի ժամանակ քաջության համար ստացել են շքանշան: Աղավնիներին չէին հետաքրքրում շքանշանները, պարզապես բոլորն էլ ցանկանում էին տուն վերադառնալ:

Ամերիկյան սպիտակագլուխ արծիվը երկնքում ամենահզոր որսորդներից է: Մարդը միշտ զմայլվել է նրանով: Նա Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների խորհրդանիշն է: Միայն մի քանի թռչուններ կարող են թռչել այնպես բարձր, ինչպես ամերիկյան արծիվը: Նա շրջանով պտտվում է օդում՝ փնտրելով սնունդ: Նա կարող է տեսնել նապաստակին՝ հողի վրա, երբ նրանից մեկ կիլոմետր հեռավորության վրա է: Արծիվը այդ հեռավորությունից կարող է տեսնել նույնիսկ ձկանը: Նա իջնում է ներքև՝ սննդի հետևից: Հազվադեպ է սխալվում:

Հգոր արծիվը նաև գող է: Նա հաճախ է սնունդ գողանում ուրիշ թռչուններից: Նա սպասում է մինչև ուրիշ թռչունը բռնում է ձուկը, ապա իջնում է և գողանում նրանից: Այն թռչունը, որից նա գողանում է, հաճախ վախենում է արծվից և գցում է ձուկը: Արծիվը ձուկը բռնում է դեռ գետնին չհասած: Ապա հետ է թռչում իր վիթխարի, բարձր բույնը՝ ճաշելու գողացած ձուկը:

Հայաստանի, նաև Եվրոպայի շատ գյուղերի տների տանիքների վրա կան հսկա բներ: Այդ բները գեղեցիկ սպիտակ արագիլների բներն են: Նույն արագիլները վերադառնում են իրենց անցյալ տարվա բները: Հրաշալի է նայել ինչպես են նրանք գնում և գալիս: Մեկ արագիլ մնում է բնում՝ ձագերի հետ, իսկ մյուսը գնում է սնունդ ման գալու:

Արագիլը նստում է բնում և դիտում է երկինքը ու սպասում մինչև մյուսը տուն գա: Երբ նրանք նորից հանդիպում են, անում են մի տարօրինակ և հրաշալի բան: Արագիլը բնում կանգնում է և սկսում է դրդացնել իր կտուցը: Մյուս արագիլը, ի պատասխան, ևս դրդացնում է իր կտուցը՝ արձակելով յուրօրինակ կափկափյուն: Նրանք պտտում են իրենց պարանոցը հետ և շուրջը: Սա նրանց խոսելու ճանապարհն է: Արագիլները զուրկ են ձայնից, կտուցի հարվածները փոխարինում են ձայնը:

Արագիլները ապրում են իրեն բնում ողջ ամռանը: Բայց երբ սկսում են ցուրտ օրերը, նրանք գնում են դաշտ: Նրանք այնտեղ կանգնում են, ապա երկար ժամանակ կափկափում են իրենց կտուցներով: Հանկարծակի նրանք բարձրանում են երկինք: Եվ սկսում է աշխարհի թռչունների ամենաերկար ճամփորդություններից մեկը: Երիտասարդ արագիլները հեռանում են առաջինը: Նրանք առաջին անգամ են կատարում այս ճամփորդությունը: Չկա մեկը, որ ցույց տա նրանց ճանապարհը: Բայց նրանք գիտեն, թե ուր են գնում: Նրանք գնում են Աֆրիկա՝ 10000 կմ հեռու:

Մարդիկ տխրում են՝ տեսնելով նրանց
գնալը: Նրանք սիրում են, երբ
արագիլները ապրում են իրենց
տանիքների վրա: Նրանք հավատում են,
թե հաջողություն է իրենց համար, երբ
արագիլներն ապրում են իրենց տան
տանիքի վրա: Կան մարդիկ, որոնք
տեղադրում են մեծ զամբյուղներ և սայլ,
որպեսզի արագիլները ապրեն իրենց տան
տանիքին: Նրանք հույս ունեն, որ
արագիլները բույն կկառուցեն, երբ նրանք
հետ գան: Եթե նրանք դա անում են,
մարդիկ շատ են ուրախանում: Դա
զվարճալի է, երբ քո տան տանիքին
ապրում է մեկ ուրիշ ընտանիք:

Ֆլամինգոները գեղեցիկ են հատկապես այն ժամանակ, երբ թռչում են: Դու պետք է տեսնես նրանց, որ հավատաս: Ֆլամինգոն երկար վիզը կորացնում է խողովակի նման: Նրա երկար ոտքերը նման են փայտերի, կտուցը նման է գոգաթիակի, որն էլ օգտագործում է գլխիվայր ուտելու համար: Ֆլամինգոն գլուխը մցնում է ջրի մեջ և սկսում է ուտել: Նա բերանը լայն բացած մտցնում է տիղմի մեջ՝ հույս ունենալով գտնել մանր ծովախեցգետիններ և խխունջներ: Ֆլամինգոները հաճախ սնվում են աղի լճերում: Սնվելուց նրանք կուլ են տալիս որոշ քանակի տիղմ:

Երբ ֆլամինգոները նստում են իրենց ձվերի վրա, նրանք սիրում են որ շրջակայքում լռություն լինի: Ինքնաթիռների ձայնը անհանգստացնում է նրանց: Նրանք պատրաստ են անգամ լքել իրենց բները՝ շատ ինքնաթիռների թռչելու դեպքում: Ֆլամինգոները նյարդային թռչուններ են: Աղմկոտ մարդիկ նույնպես անհանգստացնում են նրանց: Խնդրում եմ նրանց թողնել մենակ:

Հայաստանում ֆլամինգոներ հազվադեպ կարելի է տեսնել աշնանը՝ Արարատյան դաշտում:

Աշխարհը լի է թռչուններով: Մի մասը մեզ շրջապատում են անընդհատ: Մի մասն էլ, ինչպես օրինակ՝ ծիծեռնակը, սիրում են գնալ ու գալ: Սովորաբար թռչունների արուները ավելի գեղեցիկ են, քան էգերը և նրանք սովորաբար ամենաշատն են երգում:

Մենք սիրում ենք լսել նրանց, բայց նրանք մեզ համար չեն երգում: Նրանք խոսում են ուրիշ թռչունների հետ: Արուն երգում է էգի համար, ասելով՝ «Նայիր ինձ, ես գրավիչ եմ»: Եթե էգը համաձայն է, նա բույն է հյուսում երգի հետ միասին: Բայց թռչունները երգում են նաև կովի երգեր: Որոշ թռչուններ, ինչպիսին են՝ պիրուլը և սոխակը, գրավում են որևէ ծառ: Նրանց երգը կարծես ասում է մյուսներին.

«Հեռացի՛ր, սա իմ ծառն է»:

Շատ բարձր կանչում են ագռավները: Ոչ բոլորն են սիրում ագռավներին: Բայց ագռավները շատ խելացի են և հետաքրքրասեր: Գյուղացիները տեղադրում են խրտվիլակներ՝ ագռավներին վախեցնելու և իրենց դաշտերից հեռու պահելու համար:

Բայց խրտվիլակները ոչ միշտ են վախեցնում ագռավներին: Ագռավները նստում են դրանց վրա և կռկռում են: Թվում է, թե նրանք ծիծաղում են մարդկանց վրա:

Վերջապես, մարդիկ նույնպես տարօրինակ են և հրաշալի:

Բովանդակություն

Ափ մաքրողները (Որորներ)	1
Կիվի	5
Սիրամարգ	8
Ավազակ թռչուն (Շամփրուկ)	9
Ամբողջովին զգեստավորված (Կայսրական պինգվին)	11
Ամենափոքր թռչունը (Կուլիբրի)	15
Ամենամեծ թռչունը (Ջայլամ)	18
Անձայն որսորդը (Բվեր)	21
Գուախառո	25
Եվրոպական կկու	27
Երգող հրաշքը (Ծաղրասարյակ)	30
Մունահ	31
Թռչնակ-շինարար	32
Թռչող-սուզանավ (Սուզահավ)	36
Թռչուն-ոնգեղջյուր	38
Մեղրի-հետախույզ (մեղրակեր)	40
Մուրճե գլուխ (Փայտփորիկ)	42
Նամակատար թռչուններ (Աղավնիներ)	44
Օդի արքան (Ամերիկյան սպիտակագլուխ արծիվ)	46
Արագիլներ	48
Ֆլամինգո	51
Ցուեսություն թռչնաշխարհ	54

Լուսանկարները վերցված են հետևյալ կայքերից.

[http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Flickr - Dario Sanches - GAIVOT%C3%83O \(Larus dominicanus\).jpg](http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Flickr_-_Dario_Sanches_-_GAIVOT%C3%83O_(Larus_dominicanus).jpg)
<http://www.kolkatabirds.com/photo/ramkipphoto1.htm>
<http://birdaday.com/category/hummingbird/>
<http://www.arkive.org>
http://www.biopix.com/glaucous-gull-larus-hyperboreus_photo-71613.aspx
http://www.wild-impressions.co.nz/gallery/wildlife/kiwi_bird_painting.htm
<http://bird-flower-fish.blogspot.com/2011/06/ostrich.html>
<http://www.churchinthecanyon.org/job-39-13/>
<http://animalstime.com/ostrich-facts-for-kids-ostrich-diet-habitat/>
<http://newmexicobirds.blogspot.com/2011/08/tiny-titans-hummingbirds.html>
http://cs.birdwatchingdaily.com/brd/b/field_of_view/archive/2011/06/17/friday-photos-five-favorite-hummingbirds.aspx
<http://www.fanpop.com/clubs/hummingbirds/images/26167630/title/hummingbird-photo>
<http://arbroath.blogspot.com/2010/04/carrier-pigeons-to-be-used-during.html>
<http://news.gather.com/viewArticle.action?articleId=281474978383117>
<http://coolwildlife.com/loons/>
<http://www.pbase.com/sartobr/image/136193762>
[http://www.tringa.org/image/1727 Pacific Loon 06-17-2011 4](http://www.tringa.org/image/1727_Pacific_Loon_06-17-2011_4)
<http://carolinabirds.org/HTML/Loon.htm>
<http://www.oceanlight.com/spotlight.php?img=22692>
<http://www.oceanlight.com/spotlight.php?img=22692>
<http://usiter.com/post.php?mir=20623#.UQKXI7-mjpU>
<http://scoilsanphroinsias.scoilnet.ie/blog/2012/02/02/>
[http://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Kiwi_bird_in_Christchurch, New Zealand, 2002-01-01.jpg](http://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Kiwi_bird_in_Christchurch,_New_Zealand,_2002-01-01.jpg)
<http://www.birderslounge.com/2008/06/northern-mockingbird-a-beautiful-singer/>
[http://www.tringa.org/image/6483 Northern Mockingbird 01-18-2012 1](http://www.tringa.org/image/6483_Northern_Mockingbird_01-18-2012_1)
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mynah_bird.jpg
[http://wiki.threegeneration.org/Public/Newsletters/PTIS Post/Volume 6/Vol.6 No.5 \(5 October, 2011\)/Whole School](http://wiki.threegeneration.org/Public/Newsletters/PTIS_Post/Volume_6/Vol.6_No.5_(5_October,_2011)/Whole_School)
<http://travel.aol.co.uk/2012/12/18/zoo-puts-bird-in-solitary-confinement-after-it-abuses-visitors/>
<http://ngm.nationalgeographic.com/2012/04/flamingos/nigge-photography>
<http://wopros-otwet.ru/skolko-let-zhivut-flamingo>
<http://www.arkive.org/chilean-flamingo/phoenicopter-chilensis/image-G34960.html>
<http://fishandgame.idaho.gov/ifwis/ibt/site.aspx?id=N53>
<http://ruralchatter.blogspot.com/2012/03/yikesits-butcher-bird.html>
http://www.tumblr.com/tagged/northern%20shrike?language=ru_RU
<http://www.bernardvanelegem.com/image/vogelkop-bowerbird-1>

Լուսանկարները վերցված են հետևյալ կայքերից.

<http://www.fanpop.com/clubs/owls/images/15864629/title/barred-owl-photo>
<http://www.vogelwarte.ch/long-eared-owl.html>
http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Bubo_bubo_portrait.jpg
http://www.123rf.com/photo_5703989_dazed--confused-screech-owl.html
<http://lilbirds.wordpress.com/army-of-little-birds/malaysian-honeyguide-2/>
<http://www.corbisimages.com/stock-photo/rights-managed/AB001093/greater-honeyguide-birds-feeds-on-honeycomb>
<http://ibc.lynxeds.com/photo/armenian-gull-larus-armenicus/adult-armenian-gull-wintering-large-numbers-fishponds-carmel-coa>
<http://baynature.org/articles/a-squabble-of-gulls/>
http://www.bbc.co.uk/nature/life/Lesser_Black-backed_Gull
<http://gardenofeaden.blogspot.com/2012/08/the-cuckoo.html>
<http://leesbird.com/2012/10/30/vol-2-no-3-the-cuckoo/>
<http://www.birdlife.org/community/2011/08/british-birdwatchers-rally-to-save-their-summer-migrants/>
<http://twearth.com/species/oilbird>
<http://leesbird.com/2011/01/17/oilbird-mission-with-a-vision/>
http://www.bbc.co.uk/nature/life/Indian_Peafowl
<http://planetsave.com/2010/12/03/peacocks-10-friday-photos/>
<http://ibc.lynxeds.com/photo/european-white-stork-ciconia-ciconia/bird-flying-branches-bill>
<http://naturalandalus.blogspot.com/2010/10/changing-behaviour-of-white-stork.html>
http://www.andalucianguides.com/photography/view/cadiz_the_oldest_city_in_europe_andalucia_spain
http://www.birdinfo.co.za/landbirds/40_crowned_hornbill_breeding.htm
<http://timlaman.photoshelter.com/image/I000036duUOYPEh8>
<http://www.naturepixels.org/phpBB3/viewtopic.php?f=25&t=2382&start=20>
<http://animals.nationalgeographic.com/animals/birds/emperor-penguin/>
http://www.coolantarctica.com/Antarctica%20fact%20file/wildlife/Penguin_royalty_King_and_Emperor_penguins.htm
<http://www.arkive.org/emperor-penguin/aptenodytes-forsteri/image-G59716.html>
<http://thewatchers.adorraeli.com/2011/03/07/a-colony-of-penguins-disappears/>
<http://hanahoephoto.com/page5.htm>
<http://www.clubgti.com/showthread.php?210753-Just-heard-a-Cuckoo>
<http://andrewsproule.photoshelter.com/image/I00003so7o6dwE1g>
<http://www.ghosthuntingtheories.com/2011/10/why-are-scarecrows-so-freaky.html>
<http://www.flickrriver.com/photos/diniscortes/sets/72157617400542049/>
<http://birdsphotographer.com/?lang=en&p=2101>
<http://animania-daily.livejournal.com/22976.htm>
http://www.flickr.com/photos/de_ijsse/favorites/?view=lg
<http://ihunt.com/game/upland-birds/crow-northwesternl>

Բնագիր. <<Birds do the strangest things>> by Leonora & Michael Frith , New York, 1965

Նախագիծը իրականացվում է Էկոլոգիայի Ակումբի շրջանակներում

Թարգմանեց և կազմեց Էրիկ Սահակյանը՝
<<Մխիթար Սեբաստացի>> կրթահամալիր, 8-րդ դասարան

Խմբագիր՝ Նունե Մովսիսյան

Նախագծի ղեկավար՝ Սիրանուշ Թումանյան